

Werken met slachtoffers van LGBT-haatmisdrijven

Een praktisch handboek

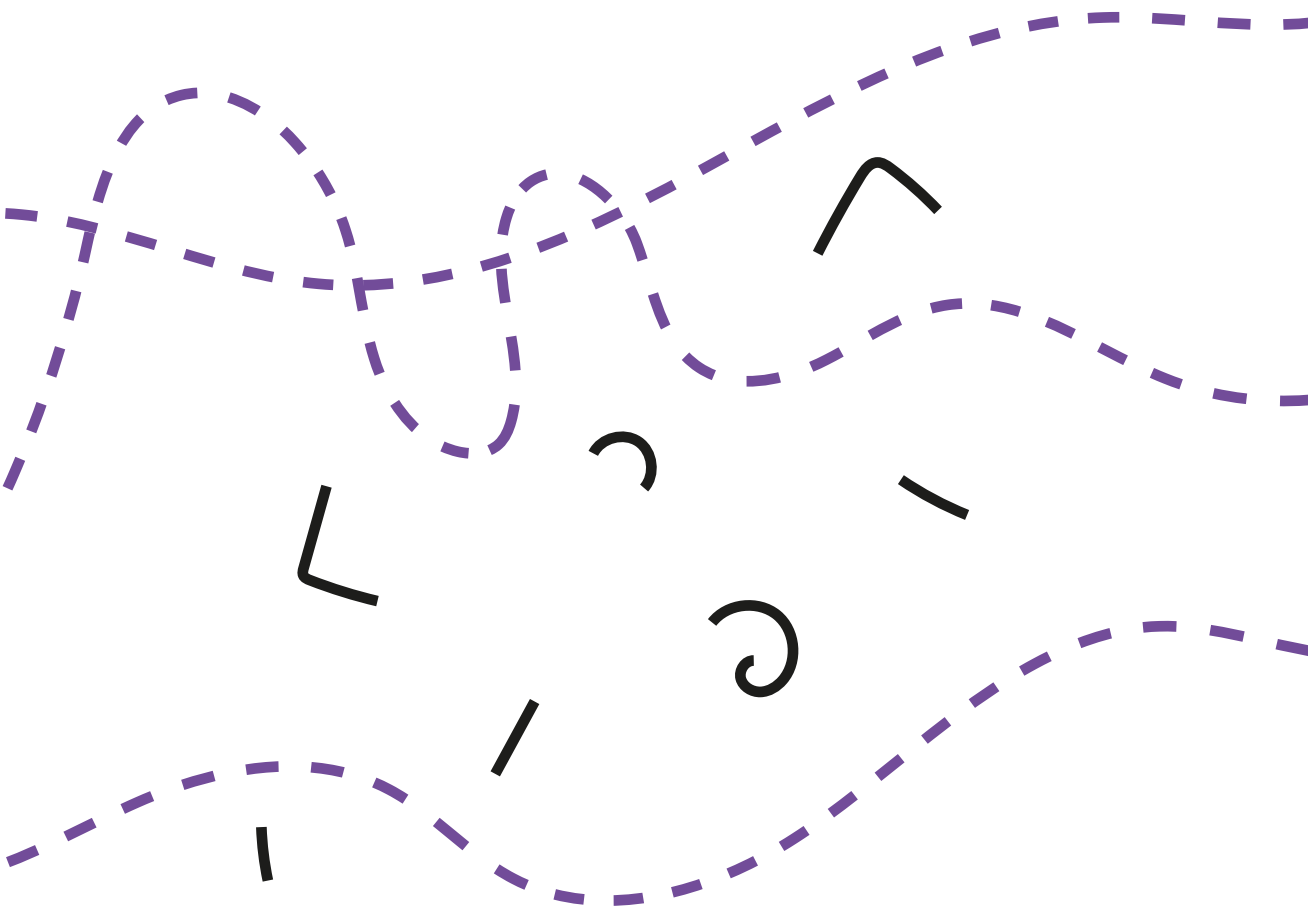

Zelf een LGBT+ diversiteitstraining inrichten? Of nood aan begeleiding omtrent holebi- en transfo-be haatmisdrijven? Contacteer KliQ vzw voor meer informatie via info@kliqvzw.be of www.kliqvzw.be.

Werken met slachtoffers van LGBT-haatmisdrijven

Een praktisch handboek

Redacteur: Mia Gonan

Auteur: Marko Jurčić

Auteur van de nationale secties: Kenneth Mills

Bijdragen: Tamás Dombos, Bea Sándor, József Kárpáti, Giacomo Viggiani, Kenneth Mills, Tomas Vytautas Raskevičius, Paola Parolari, Thanasis Theofilopoulos, Nick Antjoulé, Karolina Więckiewicz, Piotr Godzisz, Jose Antonio Langarita en Núria Sadurní, Paolo Leotti, Xavier Vallvé.

Proeflezen: Jeroen Borghs

Grafisch ontwerp: Ena Jurov

ISBN: 978-83-950283-4-2

Come Forward: Empowering and Supporting Victims of Anti-LGBT Hate Crimes

Coördinator project: Giacomo Viggiani, Università di Brescia

Mede-coördinator project: Luciana Guaglianone, Università di Brescia

Wetenschappelijk coördinator: Piotr Godzisz, Lambda Warsaw

Het project “Come Forward: Empowering and Supporting Victims of Anti-LGBT Hate Crimes” wordt gefinancierd door het Rights, Equality and Citizenship Programma (2014–2020) van de Europese Unie (JUST/2015/RACC/AG/VICT/8957).

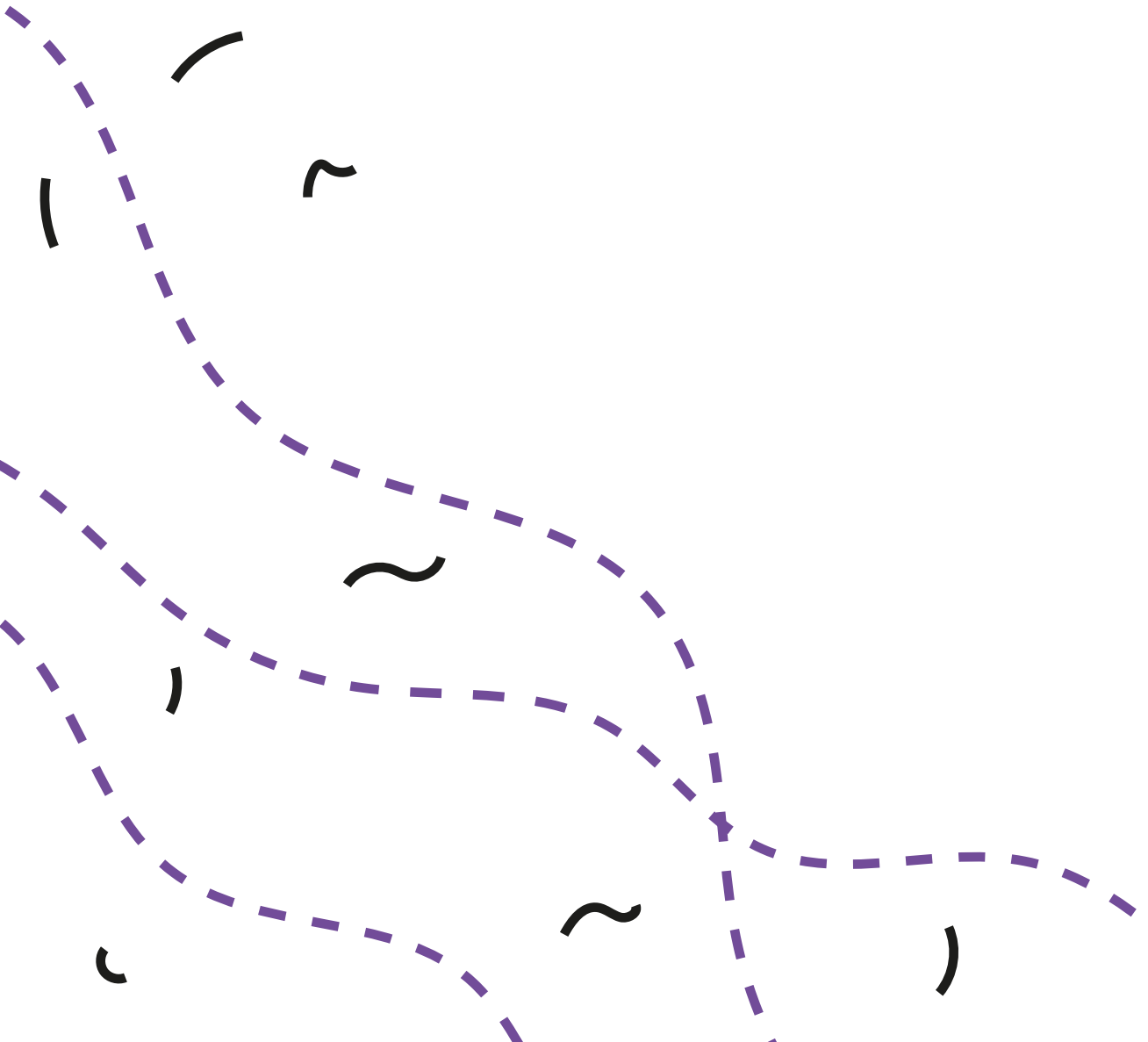

Deze publicatie werd geproduceerd met de financiële steun van het Rights, Equality and Citizenship Programma van de Europese Unie. De inhoud van deze publicatie is uitsluitend de verantwoordelijkheid van de auteurs en kan op geen enkele manier worden beschouwd als een weergave van de opvattingen van de Europese Commissie.

BULGARIAN LAWYERS FOR HUMAN RIGHTS

Werken met slachtoffers van LGBT-haatmisdrijven. Een praktisch handboek.

Er is overtuigend bewijs dat LGBT-haatmisdrijven in heel Europa blijven bestaan. Volgens de LGBT Survey van het FRA (2013)¹, werd meer dan een op de vier (26%) LGBT-personen aangevallen of met geweld bedreigd in de vijf jaar voorafgaand aan het onderzoek. De cijfers zijn nog zorgwekkender als het gaat om transgender personen, aangezien een derde (34%) van alle transgender respondenten zegt dat ze fysiek of seksueel zijn aangevallen of met geweld zijn bedreigd in de vijf jaar voorafgaand aan de enquête. Nationale slachtofferenquêtes, evenals zaken die zijn verzameld door middenveldorganisaties en zijn gemeld aan het Bureau voor Democratische Instellingen en Mensenrechten (ODIHR), duiden ook op een groot aantal LGBT-haatmisdrijven in de regio. De LGBT Survey van het FRA van 2013 toont ook aan dat homofoob en transfoob geweld nog steeds ondergerapporteerd worden in heel Europa. Namelijk minder dan een op de vijf (22%) van de incidenten ervaren door de respondenten in de vijf jaar voorafgaand aan de enquête, werd gemeld.

Om de onderrapportage te bestrijden en het systeem voor hulp aan slachtoffers te verbeteren, werkt het project “Come Forward: Empowering and Supporting Victims of Anti-LGBT Hate Crimes”, aan het vergroten van het aantal gespecialiseerde eerstelijns meldcentra door de capaciteit van het middenveld en officiële partners te vergroten op lokaal en nationaal niveau, en aan de verbetering van de toegang tot gespecialiseerde ondersteuning door de capaciteit van aanbieders van slachtofferhulp te vergroten. Dit handboek is gebaseerd op de normen die zijn uiteengezet in de Richtlijn betreffende slachtofferrechten

— — —

1 Bureau van de Europese Unie voor de grondrechten: enquête van de Europese Unie voor lesbiennes, homoseksuelen, biseksuelen en transseksuelen, Luxemburg: Bureau voor publicaties van de Europese Unie, 2013

2012/29/EU². Het is het resultaat van de ervaring van deskundigen uit verschillende Europese landen bij het samenwerken met instellingen en organisaties om de implementatie van de richtlijn het best te waarborgen en om de rechten van LGBT-personen in hun land te beschermen.

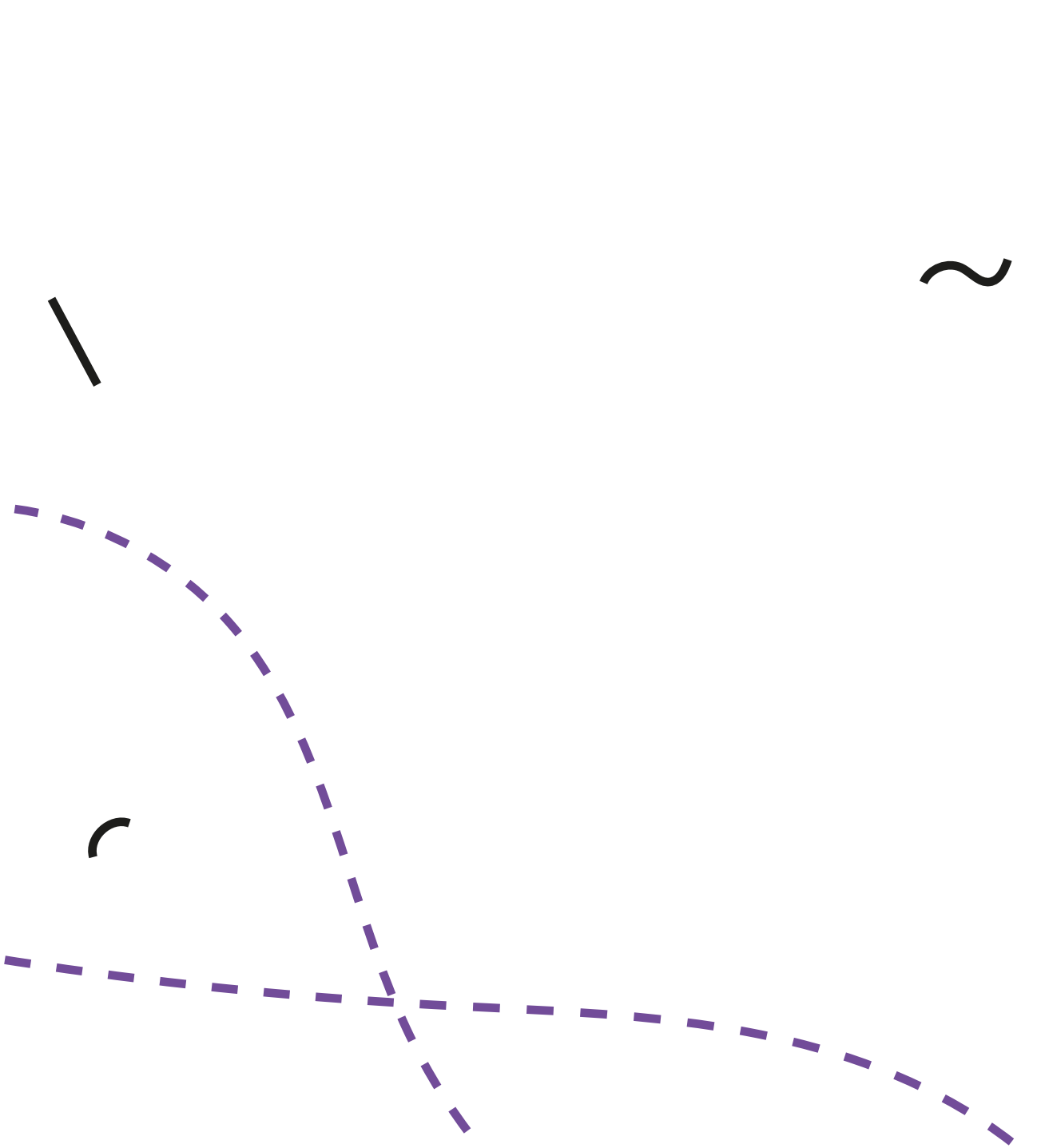

2 Richtlijn 2012/29/EU van het Europees Parlement en de Raad van 25 oktober 2012 tot vaststelling van minimumnormen voor de rechten, ondersteuning en bescherming van slachtoffers van misdrijven

Inhoud

De terminologie die in dit handboek wordt gebruikt	11
Welke woorden te gebruiken bij het praten over LGBT-personen	14
Haatmisdrijven en discriminatie – het wettelijk kader	16
De Richtlijn Slachtofferrechten	16
Het nationale wettelijke kader	17
De aard van geweld tegen LGBT-personen	20
Geweld tegen LGBT-personen in cijfers	23
Geweld tegen LGBT-personen in Vlaanderen	25
Waarom melden LGBT-personen de door hen ervaren misdrijven niet? 27	27
Wanneer het haatmisdrijf wordt gemeld	31
Algemene richtlijnen voor het reageren op een melding van een haatmisdrijf	31
Hoe herken je een haatmisdrijf tegen LGBT-personen?	33
Haatmisdrijven documenteren	35
Verbinden met de LGBT-gemeenschap	36
Het perspectief van het slachtoffer	38
Ondersteuning van LGBT-slachtoffers van haatmisdrijven	44
Contactlijst	48

De terminologie die in dit handboek wordt gebruikt

11

Waarom is het belangrijk om de juiste terminologie te begrijpen en te gebruiken? Het begrijpen van de termen seksuele geaardheid, genderidentiteit en genderexpressie helpt ons de ervaringen en identiteiten van LGBT-slachtoffers van haatmisdrijven beter te begrijpen en op deze manier te respecteren. Het respecteren van iemands identiteit en het gebruiken van de woorden die de personen zouden gebruiken om zichzelf te beschrijven, is de eerste stap in het vestigen van vertrouwen bij het slachtoffer. Alleen iemand die zich gerespecteerd en veilig voelt, kan meewerken en ons voorzien van de informatie die we nodig hebben in ons werk. Respectvol taalgebruik kan cruciaal zijn bij het onderzoeken van de details van een gebeurtenis en bij het vinden van de beste manier om het slachtoffer te helpen.

Het belang van respectvolle terminologie

- De identiteit en ervaring van het slachtoffer respecteren
- Het opbouwen van vertrouwen bij de slachtoffers en hen een gevoel van veiligheid geven
- De medewerking van het slachtoffer aanmoedigen

Op welke basis worden LGBT-personen gediscrimineerd?

Geslacht – verwijst naar biologische, sociale en juridische classificatie op basis van een combinatie van lichaamskenmerken, waaronder: chromosomen, hormonen, interne en externe voortplantingsorganen en secundaire geslachtskenmerken. Personen van wie het biologische geslacht niet als mannelijk of vrouwelijk kan worden geclassificeerd, kunnen worden geclassificeerd als intersekse. Ze kunnen zichzelf echter identificeren als intersekse personen, mannelijk, vrouwelijk, transgender, niet-binair of iets anders.

Seksuele geaardheid – beschrijft een patroon van emotionele en seksuele aantrekkingskracht voor personen van een bepaald geslacht of genderidentiteit, of voor personen ongeacht hun geslacht of genderidentiteit.

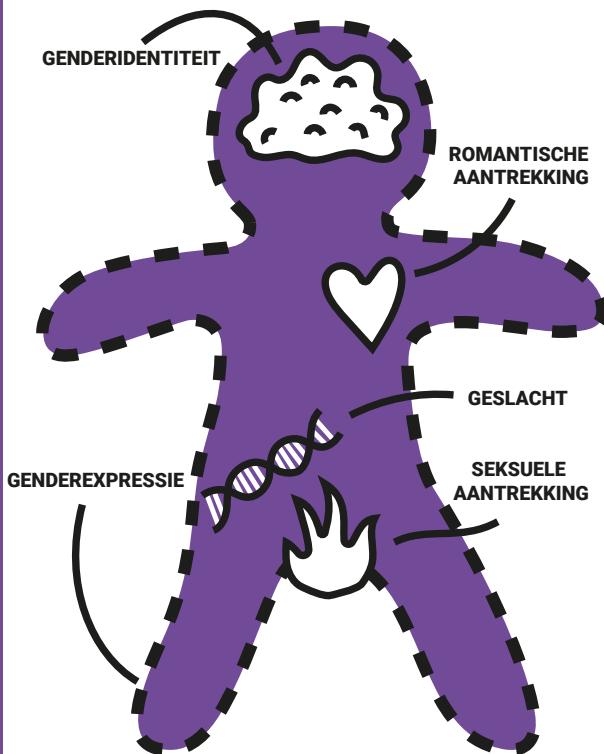
Gender – verwijst naar de sociaal geconstrueerde reeks verwachtingen, gedragingen en activiteiten van vrouwen (vrouwelijkheid) en mannen (mannelijkheid) die aan hen worden toegeschreven op basis van hun geslacht.

Genderidentiteit – verwijst naar een persoonlijke ervaring van het geslacht waartoe personen het gevoel hebben dat zij behoren, wat al dan niet in overeenstemming is met het geslacht dat zij bij de geboorte kregen toegewezen.

Genderexpressie – verwijst naar de verschillende aspecten van hoe iemand zijn genderidentiteit uitdrukt door uiterlijk, gedrag, taal, interesses, rollen en andere zaken die extern kunnen worden waargenomen.

De Genderkoek persoon

Genderidentiteit, genderexpressie, seksuele geaardheid... zijn niet altijd duidelijk afgebakend en kunnen variëren. Ze zijn ook niet binair. Niet of/of. Soms zelfs en/en. Een beetje van dit, een beetje van dat. Een hele koek, maar de moeite waard om je tanden er in te zetten!

Geslacht

XX, BAARMOEDER, PENIS,
TESTIKEL, XXX,
TESTOSTERON,
OESTROGEEN, XY,
INTERSEKSE, VAGINA

Fysieke aspecten zoals je
hormonen, chromosomen en
interne en externe
voortplantingsorganen

Aantrekking is
persoonlijk, veranderlijk
en kan gebaseerd zijn
op elke combinatie van
geslacht,
genderidentiteit en
genderexpressie.

Seksuele oriëntatie

Genderidentiteit

GENDERQUEER,
TRANSGENDER, MAN,
VROUW, GENDERFLUÏDE

Je innerlijke gevoel van
vrouwelijkheid, mannelijkheid,
queerness, ...

Seksuele aantrekking

Wie vind je aantrekkelijk

ASEKSMUEEL, PANSEKSMUEEL,
HOMO, LESBISCH, BI,
HETEROSEKSMUEEL,
AROMANTISCH

Op wie je verliefd wordt

Romantische aantrekking

Genderexpressie

STEM, LANG HAAR, JURK,
BROEK, GEBAREN, MAKE-UP

Manier van doen, aankleden,
spreken, bewegen ...

ALLE COMBINATIES
ZIJN MOGELIJK!

Honger naar meer? Dit model is gebaseerd op de Genderbread Person v3.
Lees over de oorsprong en evolutie op itspronouncedmetrosexual.com.

Welke woorden te gebruiken bij het praten over LGBT-personen

14

Er zijn veel woorden die mensen gebruiken bij het verwijzen naar LGBT-personen. Niet elke term is tevens een woord waar de meeste LGBT-personen zich mee zouden identificeren. Enkele van de meest gebruikte termen worden beschouwd als beledigend, medicaliserend of verouderd en kunnen, indien gebruikt, leiden tot wantrouwen of afwijzing van de interactie. De meest gebruikte termen die door de gemeenschap als aanvaardbaar worden beschouwd, zijn diegenen die door de afkorting LGBT worden gerepresenteerd en die staan voor lesbisch, homoseksueel ("gay"), biseksueel en transgender. Er bestaan veel combinaties van het acroniem: sommige variaties veranderen de volgorde van de letters; sommige letters worden weggelaten of toegevoegd om veel verschillende seksuele en genderidentiteiten te omvatten.

De betekenis van het LGBT acroniem

Lesbisch – personen van vrouwelijk geslacht en/of genderidentiteit die zich fysiek en emotioneel aangetrokken voelen tot personen van vrouwelijk geslacht/genderidentiteit

Homoseksueel ("gay") – personen van mannelijk geslacht en/of genderidentiteit die zich fysiek en emotioneel aangetrokken voelen tot personen van mannelijk geslacht/genderidentiteit

Biseksueel – personen die zich fysiek en emotioneel aangetrokken voelen tot personen ongeacht hun geslacht/gender

Transgender – personen met een genderidentiteit die verschilt van het geslacht dat bij de geboorte is toegekend.

Aanvullende woorden die u misschien tegenkomt:

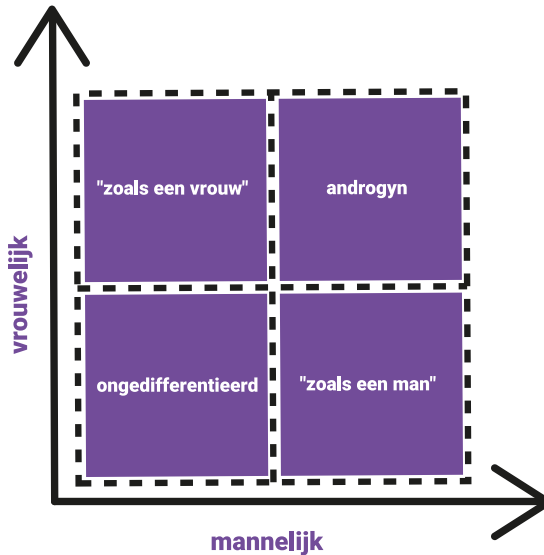
Cisgender – personen waarvan de genderidentiteit is afgestemd op het geslacht dat bij de geboorte is toegekend.

Intersekse – personen geboren met geslachtskenmerken die niet passen in de typische definities voor mannelijke of vrouwelijke lichamen

Queer – historisch een denigrerende (Engelse) term voor LGBT-mensen die opnieuw is toegeëigend door personen van wie het geslacht, de genderidentiteit of -expressie en/of de seksualiteit niet overeenkomen met dominante verwachtingen.

15

Homo-, lesbische of biseksuele identiteiten verwijzen naar iemands seksuele geaardheid, transgenderidentiteit naar iemands genderidentiteit en interseksue naar geslachtskenmerken. Geslacht, genderidentiteit en genderexpressie beïnvloeden echter elke persoon op een complexe en diepgaande manier. Ze vormen de belangrijkste aspecten van onze seksualiteit en menselijke aard.

Haatmisdrijven en discriminatie – het wettelijk kader

- 16 Gedurende de laatste decennia hebben de Europese landen belangrijke positieve stappen gezet in het waarborgen van wettelijke bescherming voor LGBT-personen. Het wettelijk kader voor de bescherming tegen discriminatie en haatmisdrijven tegen LGBT-personen is verder uitgewerkt in de aanbevelingen van de Europese Unie (EU), de Raad van Europa (RvE) en de Verenigde Naties (VN).

De Richtlijn Slachtofferrechten

In 2012 namen het Europees Parlement en de Raad van de Europese Unie de Richtlijn 2012/29/EU tot vaststelling van minimumnormen voor de rechten, ondersteuning en bescherming van slachtoffers van misdrijven aan. Het doel van de richtlijn is ervoor te zorgen dat slachtoffers van misdrijven passende informatie, ondersteuning en bescherming krijgen en kunnen deelnemen aan strafprocedures. De richtlijn verplicht de lidstaten slachtoffers op maat gemaakte diensten te bieden en bijzondere aandacht te schenken aan slachtoffers die een misdrijf hebben meegemaakt dat werd gepleegd met een bevooroordeeld of discriminatoir motief dat in het bijzonder verband kan houden met hun persoonlijke kenmerken. Volgens de slachtofferrichtlijn is gendergerelateerd geweld gericht tegen een persoon vanwege het geslacht, de genderidentiteit of genderexpressie, of treft het onevenredig veel personen van een bepaald geslacht. Het kan resulteren in fysiek, seksueel, emotioneel of psychologisch letsel of economisch verlies voor het slachtoffer. Het omvat geweld in hechte relaties, seksueel geweld (inclusief verkrachting, aanranding en intimidatie), mensenhandel, slavernij en verschillende vormen van schadelijke praktijken, zoals gedwongen huwelijken, genitale verminking van vrouwen en zogenaamde 'eremisdrijven' (zie Overweging 17).

Volgens de definitie van de ODIHR³, zijn haatmisdrijven criminele handelingen gemotiveerd door vooringenomenheid of vooroordelen jegens bepaalde groepen mensen. Om als een haatmisdrijf te worden beschouwd, moet het misdrijf aan twee criteria voldoen: ten eerste moet de handeling een strafbaar feit vormen; ten tweede moet de handeling zijn ingegeven door vooringenomenheid. Discriminatoire motieven kunnen in grote lijnen worden gedefinieerd als vooringenomen negatieve meningen, stereotiepe veronderstellingen, intolerantie of haat tegen een bepaalde groep met een gemeenschappelijk kenmerk, zoals ras, etniciteit, taal, religie, nationaliteit, seksuele geaardheid, geslacht of een ander fundamenteel kenmerk. Haatmisdrijven hoeven niet alleen tegen een persoon gericht te zijn, maar kunnen ook strafbare beschadigingen aan eigendommen zijn (bijvoorbeeld het vernielen van een persoonlijk eigendom). De slachtofferrichtlijn vermeldt duidelijk in Overweging 9 dat een misdrijf een vergrijp is tegen de samenleving en een schending van de individuele rechten die verankerd zijn in het Handvest van de grondrechten van de EU. Als zodanig moeten slachtoffers van misdrijven op een respectvolle, gevoelige en professionele manier worden erkend en behandeld zonder discriminatie op welke grond dan ook, zoals ras, huidskleur, etnische of sociale afkomst, genetische kenmerken, taal, religie of geloof, politieke of andere meningen, het behoren tot een nationale minderheid, eigendom, geboorte, handicap, leeftijd, geslacht, genderexpressie, genderidentiteit, seksuele geaardheid, verblijfsstatus of gezondheid.

Het nationale wettelijke kader

In 2007 heeft de Belgische federale wetgever drie wetten ter bestrijding van discriminatie gestemd om de toenmalig bestaande wetgeving te harmoniseren en verbeteren en om de EU-richtlijn 2000/78/EG om

3 Het Bureau voor Democratische Instellingen en Mensenrechten is het belangrijkste mensenrechteninstituut van de Organisatie voor Veiligheid en Samenwerking in Europa (OVSE). ODIHR biedt ondersteuning en expertise aan deelnemende staten en het middenveld om democratie, de rechtsstaat, mensenrechten en tolerantie en non-discriminatie te bevorderen.

te zetten. De wet van 10 mei 2007 ter bestrijding van bepaalde vormen van discriminatie of de "antidiscriminatiewet" verbiedt discriminatie op basis van, onder andere, seksuele geaardheid. De wet van 10 mei 2007 ter bestrijding van discriminatie tussen mannen en vrouwen of de "genderwet" verbiedt discriminatie op grond van geslacht, met inbegrip van geslachtsverandering. De genderwet is in 2014 gewijzigd om het begrip directe discriminatie op basis van geslacht uit te breiden met genderidentiteit en genderexpressie. De derde wet van 2007 wijzigde de bestaande wetgeving inzake racisme en xenofobie.

De wetgever koos ervoor om drie afzonderlijke wetten te creëren – een antidiscriminatiewet, een genderwet en een antiracismewet – maar wilde een sterke harmonisatie van de gebruikte begrippen, de reikwijdte en de civiele en strafrechtelijke bepalingen. De reikwijdte van deze wetgeving is veel ruimer dan opgelegd door de EU-richtlijn: het is verboden op het gebied van (onder andere) werkgelegenheid en arbeid, het leveren van goederen en diensten, sociale zekerheid en voordelen, gezondheidszorg en toegang tot en deelname aan elke openbaar toegankelijke economische, sociale, culturele of politieke activiteit.

De antidiscriminatiewet, de genderwet en de antiracismewet bevatten bepalingen over haatboodschappen. Ze criminaliseren het publieke en intentionele aanzetten tot discriminatie, haat of geweld jegens een persoon en tot discriminatie, segregatie, haat of geweld jegens een groep, gemeenschap of haar leden op grond van onder meer seksuele geaardheid, geslacht, geslachtsverandering, genderidentiteit en genderexpressie.

Echter, volgens art. 150 van de Grondwet moet een strafbare uitdrukking in een tekst die is vermenigvuldigd met een drukpers of een soortgelijk proces, worden vervolgd voor het Hof van Assisen, met uitzondering van diegene ingegeven door racisme of xenofobie. En aangezien digitale distributie als een soortgelijk proces moet worden beschouwd, betekent dit dat de facto straffeloosheid bestaat voor vele soorten van haatboodschappen, bijvoorbeeld via sociale media.

In het Strafwetboek zijn haatmisdrijven strafbare feiten waarbij een van de motieven voor het misdrijf haat, minachting of vijandigheid jegens een persoon is vanwege een beschermd kenmerk (het "verwerpelijk motief"). In dergelijke gevallen wordt het motief beschouwd als een verzwarende omstandigheid voor een misdrijf, waarop strafverzwaring van toepassing is of kan zijn.

Dit principe is van toepassing op de volgende misdrijven (artikelen die verwijzen naar de strafverzwaring tussen haakjes):

- Aanranding van de eerbaarheid en verkrachting (art 377 bis)
- Doodslag en opzettelijk doden, niet doodslag genoemd, en opzettelijk toebrengen van lichamelijk letsel (artikel 405 quater)
- Schuldig verzuim (artikel 422 quater)
- Aanslag op de persoonlijke vrijheid en op de onschendbaarheid van de woning, gepleegd door bijzondere personen (artikel 438 bis)
- Belaging (artikel 442 ter)
- Aanranding van de eer of de goede naam van personen (artikel 453 bis)
- Brandstichting (artikel 514 bis)
- Vernieling van bouwwerken, stoommachines en telegraaf toestellen (artikel 525 bis)
- Vernieling of beschadiging van eetwaren, koopwaren of andere roerende eigendommen (artikel 532 bis)
- Graffiti en beschadiging van onroerende eigendommen (artikel 534 quater)

Hoewel seksuele geaardheid als beschermde grond vernoemd wordt in het Strafwetboek, is dat niet zo voor genderidentiteit of genderexpressie. Echter, art. 405 quater werd in 2013 gewijzigd om "geslachtsverandering" op te nemen. Dit betekent dat door haat gemotiveerde incidenten tegen transgenders alleen technisch kwalificeren als haatmisdrijven in die gevallen waarin art. 405 quater van toepassing is. Daarnaast werden in dit artikel de verwijzingen naar artikels 394–397 weggenomen en werden verplichte strafverzwaringen opgelegd.

De aard van geweld tegen LGBT-personen

20

Wat ligt er achter het motief van geweld uit haat? Waarom zou een persoon of een groep personen zelfs een daad van geweld plegen? Een nog grotere vraag is waarom iemand een andere persoon zou aanvallen die ze persoonlijk niet eens kennen? Bij het nadenken over de haat en wie deze misdrijven zou kunnen plegen, hebben de meesten van ons een eigen idee. In tegenstelling tot het eerste beeld dat in ons zou opkomen – leden van haatgroepen, bendes of neonazi's – wordt het grootste deel van het door haat gemotiveerd geweld niet gepleegd door leden van georganiseerde groepen. De meeste daders zijn gewone mensen die mogelijk wel of niet vatbaar zijn voor geweld. Veel wetenschappers, onderzoekers en academici uit verschillende vakgebieden hebben de afgelopen decennia gezocht naar een oorzaak van onverdraagzaamheid, geweld en misdaden.

Allereerst is het belangrijk om te benadrukken dat vooroordelen en vooringenomenheid in elke cultuur gebruikelijk zijn. Ze komen meestal voort uit onwetendheid of gebrek aan blootstelling aan het "onbekende". Er zijn veel factoren die leiden tot homofobe, transfobe en bifobe vooroordelen. Onder hen zijn de meest voorkomende religieuze overtuigingen – de mening dat elke vorm van seksuele relatie tussen personen van hetzelfde geslacht verkeerd is en gedoemd. Verder is er een geschiedenis van institutionele vervolging van LGBT-mensen – in de meeste delen van Europa werd homoseksualiteit pas in de twintigste eeuw gedecriminaliseerd, terwijl de Wereldgezondheidsorganisatie homoseksualiteit pas in 1990 als een geestelijke stoornis declassificeerde. Er zijn ook cultureel geconditioneerde factoren, zoals seksisme en machismo – de overtuiging dat vrouwen of mannen nooit in mogen gaan tegen de normen die van hen worden verwacht.

Deze en andere factoren die bijdragen aan vooroordelen, leiden niet automatisch tot geweld. De meeste mensen zijn niet genoeg gemotiveerd door hun vooroordelen om daadwerkelijk een misdrijf te begaan tegen iemand. Het vooroordeel blijft wel zodanig sterk dat het leidt tot de stigmatisering van LGBT-mensen als bijzonder kwetsbare groep.

Discriminatie – een persoon of een groep in een minder gunstige positie plaatsen dan andere personen in een vergelijkbare situatie. De reden voor discriminatie is meestal alleen gebaseerd op het feitelijk of gepercipieerd behoren van de persoon tot een bepaalde sociale categorie. Indirecte discriminatie vindt plaats wanneer er een praktijk, beleid of regel is die voor iedereen op dezelfde manier van toepassing is, maar die klaarblijkelijk minder gunstig is voor sommige personen in vergelijking met anderen.

Haatmisdrijven – criminele handelingen die worden gemotiveerd door vooringenomenheid of vooroordelen jegens bepaalde groepen mensen.

Geweld – opzettelijk gebruik van fysieke, emotionele, seksuele en economische macht tegen iemands wil om lichamelijk of psychisch letsel of de dood, mishandeling en/of ontbering te veroorzaken.

Homofobie – een reeks negatieve houdingen, gevoelens en daden, inclusief discriminatie en geweld, tegen mensen die zich als lesbiennes of homoseksuelen identificeren of die zo worden gezien.

Transfobie – een reeks negatieve houdingen en gevoelens, inclusief discriminatie en geweld, tegen mensen die zich als transgender identificeren of die zo worden gezien.

Bifobie – een reeks negatieve houdingen en gevoelens, inclusief discriminatie en geweld, tegen mensen die zich als biseksueel identificeren of die zo worden gezien.

Heteroseksisme – veronderstelling dat iedereen heteroseksueel en cisgender is en dat alleen aantrekking tot en relaties met het tegenovergestelde geslacht aanvaardbaar en daarom superieur zijn.

Seksisme – systematische discriminatie op basis van de veronderstelling dat fysieke verschillen tussen geslachten de superioriteit bewijzen van het ene geslacht en/of gender ten aanzien van het andere.

Patriarchaat – een sociaal systeem waarin cisgender mannen de primaire autoriteit hebben in het politieke, sociale en openbare leven, controle hebben over eigendommen en genieten van sociale voorrechten.

Hoe zit het met geweld en vooroordelen tegen LGBT-personen? Homofobie, bifobie en transfobie kunnen vele verschillende vormen aannemen, waaronder negatieve attitudes en overtuigingen over, aversie of vooroordelen ten aanzien van mensen die worden geïdentificeerd of gepercipieerd als lesbisch, bi, homo of transgender. Het is vaak gebaseerd op vooroordelen, misverstanden, valse informatie, stereotypen of angst die al dan niet diepe sociale, religieuze, historische, culturele of andere rechtvaardigingen hebben. Deze vooroordelen worden vaak geleerd in iemands primaire familie.

Homofob en transfoob geweld is gendergerelateerd geweld. Net als bij andere vormen van gendergerelateerd geweld, komt het voor als gevolg van de normatieve rolverwachtingen die aan elk geslacht zijn verbonden. Dit betekent dat er binnen de context van een samenleving of gemeenschap bepaalde sociale verwachtingen bestaan over aanvaardbaar gendergedrag of genderrollen. Tegelijkertijd zijn er slechts twee erkende geslachten – mannelijk en vrouwelijk – en hebben ze een ongelijke macht die niet algemeen zo wordt begrepen. Kortom, iedereen (elk geslacht) kan een doelwit worden van fysieke of verbale aanvallen op het overschrijden van overheersende concepten van geslachtsrollen. Er zijn veel voorbeelden te vinden van het overschrijden van het verwachte of dominante concept van geslachtsrollen, omdat de rollen van de samenleving complex zijn en kunnen variëren. Hier zijn enkele van de meest voor de hand liggende:

- Homo's overschrijden het concept van mannelijkheid als ze seks hebben met andere mannen
- Lesbische vrouwen overschrijden het concept van vrouwelijkheid omdat ze geen seks hebben met mannen
- Sommige mensen overschrijden het concept van mannelijkheid als hun genderexpressie niet overeenkomt met de voorgeschreven genderexpressie (bijvoorbeeld als de genderexpressie van de man als "te vrouwelijk" wordt beschouwd)

- Sommige vrouwen overtreden het concept van vrouwelijkheid omdat ze een gelijke behandeling met mannen eisen (bijvoorbeeld in het gezin, op het werk, in het openbare leven)
- Transgender personen overschrijden de concepten van gender, omdat ze het idee doorbreken dat genderidentiteit afgeleid kan worden uit iemands geslachtskenmerken
- Intersekse personen overschrijden de concepten van twee verschillende geslachten door lichamen te hebben die niet als mannelijk of vrouwelijk kunnen worden geclassificeerd.

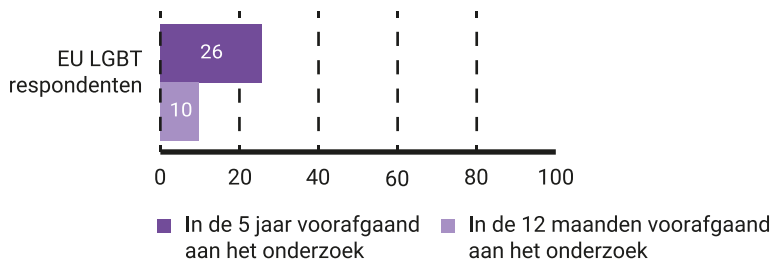
Wat maakt gedrag homofob of transfoob? Iets is een homofob of transfoob haatmisdrijf als de drijfveer van de dader om geweld te plegen de echte of gepercipieerde seksuele geaardheid, genderidentiteit en/of genderexpressie van het slachtoffer was. Als het slachtoffer of iemand anders gelooft dat iets dat zij hebben meegemaakt een haatmisdrijf is, moet het worden gedocumenteerd en als zodanig worden vastgelegd door de persoon aan wie deze informatie is gerapporteerd. Als de strafprocedure volgt, moet het worden behandeld als een haatmisdrijf volgens nationale wetgeving.

Geweld tegen LGBT-persoonen in cijfers

In 2012 lanceerde het Fundamental Rights Agency (FRA) een online-enquête (gepubliceerd in mei 2013) over ervaringen met door haat gemotiveerde discriminatie, geweld en intimidatie onder LGBT-persoonen. De enquête ontving 93.079 reacties en de resultaten laten zien dat LGBT-persoonen in de EU op school, op het werk en in het openbaar te maken hebben met discriminatie, marginalisatie en geweld.

Een kwart (26%) van alle respondenten van de LGBT-enquête in de EU was de afgelopen vijf jaar aangevallen of met geweld bedreigd (zie figuur 1). Een meerderheid van de respondenten die het afgelopen jaar met geweld te maken hadden gehad (59%), zei dat de laatste aanval of dreiging met geweld gedeeltelijk of volledig gebeurde omdat ze als LGBT werden gezien.

Figuur 1: Prevalentie van geweld in de vijf jaar voorafgaand aan het onderzoek en in de 12 maanden voorafgaand aan het onderzoek (%)

Bron: Agenschap van de Europese Unie voor de Fundamentele Rechten: onderzoek van de Europese Unie over lesbiennes, homo's, biseksuelen en transgenders, Luxemburg: Bureau voor publicaties van de Europese Unie, 2013, p. 56

Transgender personen zijn bijzonder kwetsbaar omdat zij het hoogste niveau van repetitief geweld en haatmisdrijven ervaren. Een derde (34%) van alle transgender respondenten zegt dat ze fysiek of seksueel werden aangevallen of met geweld werden bedreigd in de vijf jaar voorafgaand aan de enquête, en ongeveer drie van de tien van alle transgender respondenten zeiden dat ze meer dan drie keer in het afgelopen jaar het slachtoffer waren van geweld of bedreigingen met geweld (zie figuur 2).

Figuur 2: Transgenderrespondenten die één of meerdere malen in de 12 maanden voorafgaand aan het onderzoek zijn aangevallen of met geweld zijn bedreigd, naar aantal incidenten.

Bron: Agenschap van de Europese Unie voor de Fundamentele Rechten: onderzoek van de Europese Unie over lesbiennes, homo's, biseksuelen en transgenders, Luxemburg: Bureau voor publicaties van de Europese Unie, 2013, p. 60

Uit de enquête blijkt dat de daders van geweld meestal mensen waren die de slachtoffers niet kenden: 45% van het meest recente geweld jegens de respondenten werd gepleegd door "iemand anders die ze niet kenden". Bij een derde van de gewelddadige incidenten (36% van de meest recente gewelddadige incidenten) waren de daders een tiener of een groep tieners. Van de gewelddadige incidenten gepleegd door iemand die de respondent kende, was de dader meestal iemand op het werk, op school, hogeschool of universiteit (17%).

In de meeste van de door haat gemotiveerde gewelddadige incidenten vond meer dan de helft van de gewelddadige incidenten plaats buitenshuis, meestal op straat of op een plein, parkeerplaats of een andere open openbare ruimte (44%). Van de incidenten die binnenshuis plaatsvonden, waren openbare plaatsen opnieuw de meest voorkomende locaties: één op de 10 incidenten vond plaats in "een café, restaurant, café of club", terwijl één op de 13 incidenten plaatsvond op het openbaar vervoer. De huizen van slachtoffers werden gemeld als de plaats van geweld in een op de 12 gevallen (8%).

Geweld tegen LGBT-personen in Vlaanderen

Een rapport uit 2014 van het Vlaamse Steunpunt Gelijkekansenbeleid onthulde dat 80% van de LGB-respondenten van hun survey ooit verbaal of psychologisch geweld hebben ervaren vanwege hun seksuele oriëntatie, terwijl een derde fysiek geweld had ervaren.⁴ Een gelijkwaardig rapport uit 2015 van het Steunpunt over de geweldservaringen van transgenders toonde vergelijkbare resultaten.⁵

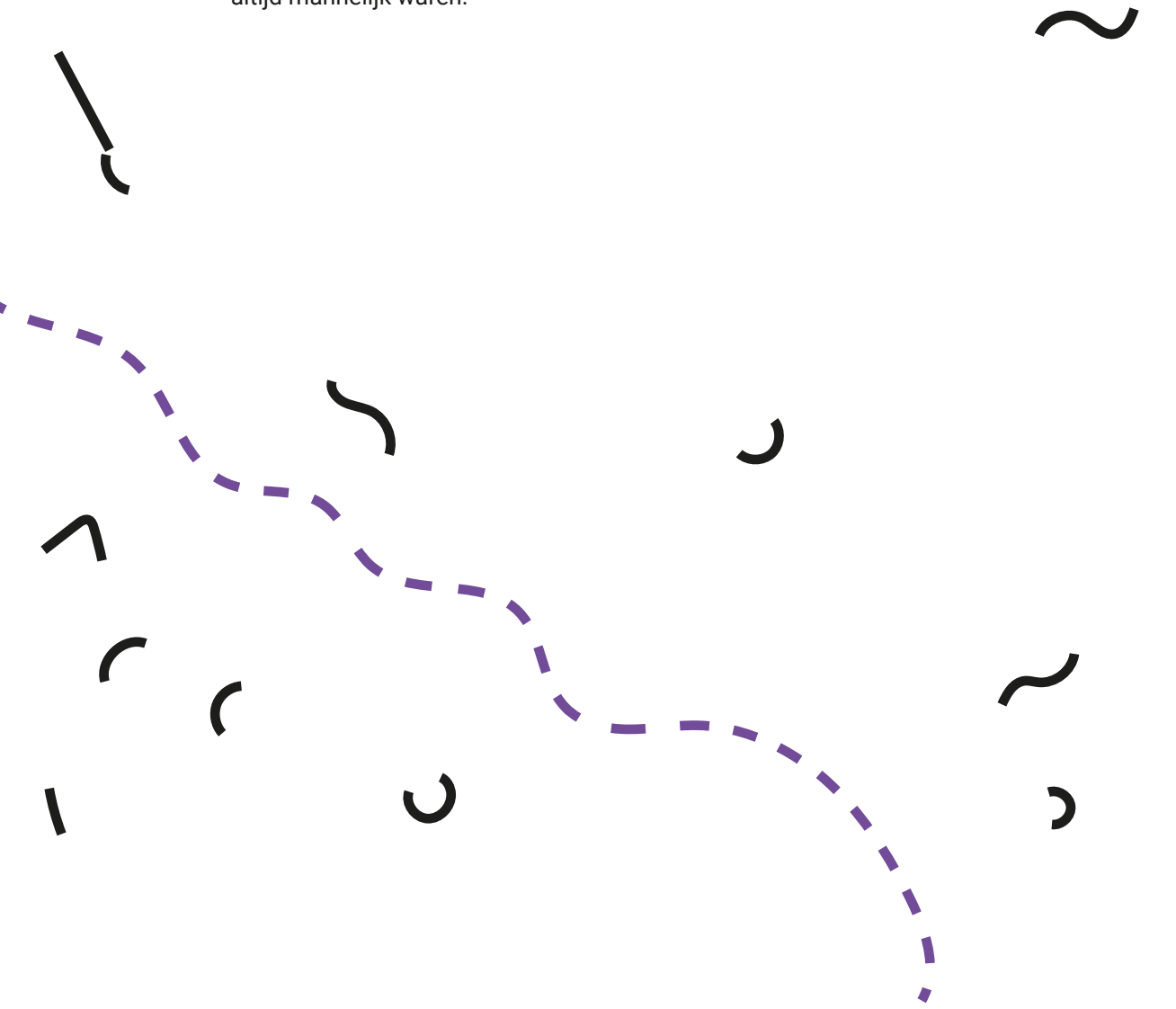
Het LGB-rapport meldde dat in gevallen van verbaal en seksueel geweld de daders meestal bekend waren bij het slachtoffer, terwijl dit minder het geval was voor fysiek en materieel geweld. In gevallen

4 D'haese, L., Dewaele, A., & Van Houtte, M. (2014). Geweld tegenover holebi's II: een online survey over ervaringen met holebigeweld in Vlaanderen en de nasleep ervan. Antwerpen: Steunpunt Gelijkekansenbeleid.

5 Motmans, J., T'Sjoen, G., & Meier, P. (2015). Geweldervaringen van transgender personen in België. Antwerpen: Steunpunt Gelijkekansenbeleid.

26

waar sprake was van een enkele dader, zag het slachtoffer de dader in 70% van de incidenten niet als een etnische minderheid, terwijl dit minder het geval was bij meerdere daders. Uit het rapport over geweldservaringen van transgenders bleek dat de daders in de meeste gevallen ouder dan 20 jaar waren, van West-Europese afkomst en meestal bekend bij het slachtoffer. Beide rapporten vonden dat daders bijna altijd mannelijk waren.

Waarom melden LGBT-personen de door hen ervaren misdrijven niet?

27

De meeste onderzoeken die in de Europese Unie zijn uitgevoerd, tonen aan dat haatmisdrijven door de slachtoffers niet worden gemeld of dat ze verkeerd gekwalificeerd zijn (ondergerapporteerd) in de strafprocedure.

Het FRA LGBT online-onderzoek van 2013 laat ook een groot onder-rapportagecijfer zien; meer dan één op de vijf (22%) van de incidenten die de respondenten in de vijf jaar voorafgaand aan de enquête hebben ervaren, zijn gemeld.

De meest voorkomende reden om de zaak niet aan de politie te melden die de respondenten aangaven, was dat ze niet dachten dat de autoriteiten er iets aan zouden doen. Bovendien gaf ongeveer een derde van de respondenten aan dat ze vonden dat de politie niets aan hun geval kon doen, zelfs als ze dat wilden.

Ook kan het type van de misdaad de reden zijn voor onderrapportage – een derde van de deelnemers aan de FRA-enquête gaf aan dat het incident te gering was, niet ernstig genoeg, of dat die melding nooit als een optie voor hen naar voren kwam. De derde meest voorkomende reden voor het niet melden was de angst voor een transfobe of homofobe reactie van de politie (zie tabel 1).

Tabel 1. Redenen om door haat gemotiveerde geweldsincidenten niet te melden bij de politie (%)

	Laatste	Meest ernstig
Dacht niet dat ze iets zouden doen	50	43
Te onbelangrijk / niet ernstig genoeg / nooit bij me opgekomen	38	30
Dacht niet dat ze iets konden doen	37	32
Angst voor een homofobe en / of transfobe reactie van de politie	34	29
Schaamte, wilde niet dat iemand het wist	26	29
Angst voor dader, angst voor vergelding	25	25
Ik heb het zelf opgelost / heb een vriend betrokken / familiekwestie	19	20
Teveel van streek om contact op te nemen met de politie	16	18
Zou niet geloofd worden	16	14
Wilde niet dat de dader gearresteerd werd of in de problemen kwam met de politie	6	5
Dacht dat het mijn schuld was	6	7
Iemand heeft me gestopt of ontmoedigd	5	5
Ging ergens anders om hulp	5	4
Ging rechtstreeks naar een magistraat of rechter om het incident te melden	0	0
Andere redenen	8	8

Bron: Agentschap van de Europese Unie voor de Fundamentele Rechten: onderzoek van de Europese Unie over lesbiennes, homo's, biseksuelen en transgenders, Luxemburg: Bureau voor publicaties van de Europese Unie, 2013, p. 68

Uit de rapporten van het Steunpunt Gelijkekansenbeleid bleek dat van de Vlaamse LGB-respondenten slechts 1 op de 10 contact opnam met de politie, vooral omdat het incident als ernstig genoeg werd ervaren en omdat ze de dader wilden straffen, terwijl 1 op de 7 nooit iemand had gecontacteerd. Gewoonlijk worden incidenten van een meer fysieke of materiële aard gemakkelijker aan de autoriteiten gerapporteerd en in deze gevallen worden meestal medische of financiële redenen genoemd.

Van de Vlaamse transgender personen rapporteerde slechts ongeveer 6% van de slachtoffers van verbaal of psychologisch transfoob geweld het incident en ongeveer 20% in geval van fysiek en materieel

geweld. Redenen om niet te rapporteren zijn onder meer het idee dat het incident niet ernstig genoeg is en een gebrek aan vertrouwen dat de autoriteiten het incident zullen onderzoeken en vervolgen.

Redenen om geweld niet te melden aan de autoriteiten

29

"Toen ik seksueel werd mishandeld, slaagde ik erin de politie om hulp te vragen terwijl ik toch door de man werd tegengehouden. De politie aan de telefoon lachte me uit en begon grappen te maken. [De politie] hing op. [Het] was duidelijk discriminatie van gevallen van verkrachting van homo's en mannen in het algemeen." (Frankrijk, deelnemer aan online FRA LGBT-onderzoek, 2013)

"Ik werd fysiek aangevallen tijdens een evenement tegen homofobie in een openbare ruimte, door drie mannen, mogelijk leden van een racistische groep. Ik heb niet gerapporteerd omdat ik dacht dat dit geen resultaat zou opleveren." (Griekenland, deelnemer aan online FRA LGBT-onderzoek, 2013)

"Het geweldsincident was op een strandfeest in Spanje. Ik was dronken en met mijn vriend dus misschien was ik niet erg discreet over mijn homoseksualiteit. Ik werd zonder waarschuwing, zonder duidelijke reden aangevallen. Ik heb het niet gerapporteerd omdat ik niet dacht dat de politie geïnteresseerd zou zijn, omdat ik gewoon een toerist was en er was heel weinig dat ik ze kon vertellen." (Verenigd Koninkrijk, deelnemer aan online FRA LGBT-onderzoek, 2013)

Angst om tegenover de politie uit de kast te komen, is een minder voorkomende – maar bestaande – reden. In de FRA-enquête, in vergelijking met de Europese gemiddelden, is angst voor de reactie van de politie een minder waarschijnlijke reden waarom slachtoffers niet zouden melden, zowel voor wat betreft het laatste incident van intimidatie als de meest ernstige aanval of dreiging met geweld.

30

Volgens het Vlaamse onderzoek van het Steunpunt Gelijkekansenbeleid wilde 10% van de slachtoffers van homofoob geweld hun seksuele geaardheid niet onthullen en wilde 7,5% tot 18,4% (afhankelijk van het type geweld) van de slachtoffers van transfoob geweld hun genderidentiteit niet onthullen. De helft van de slachtoffers van homofoob geweld zou de voorkeur hebben gegeven aan een politieagent die meer vertrouwd was met het onderwerp. Tussen 4% en 15% van de slachtoffers van transfoob geweld hebben eerdere negatieve ervaringen met de politie gehad.

Redenen om geweld niet te melden aan LGBT-verenigingen

- Niet belangrijk genoeg
- Angst voor escalatie
- Angst voor vernedering
- Denken dat niemand kan helpen
- Niet uit de kast willen komen
- Privé houden
- Proberen het zelf op te lossen

Wanneer het haatmisdrijf wordt gemeld

31

De moed vinden om een haatmisdrijf te melden, is niet gemakkelijk voor slachtoffers. Niet alleen hebben ze een gebeurtenis meegemaakt die misschien traumatisch was, maar ze zitten waarschijnlijk ook in de situatie dat ze sommige aspecten van hun persoonlijke leven en identiteit bekend moeten maken aan onbekende personen. Deze ongewenste blootstelling kan slachtoffers het gevoel geven de controle te verliezen over hun leven. Daarom moet je ervoor zorgen dat je de volgende stappen neemt om slachtoffers gerust te stellen dat hun persoon en perspectief worden erkend en gerespecteerd.

Algemene richtlijnen voor het reageren op een melding van een haatmisdrijf

1. Stel jezelf altijd voor met je volledige naam en je rol in de procedure. Zorg ervoor dat slachtoffers je contactgegevens hebben en dat ze je na het interview kunnen bereiken.
2. Vraag hoe slachtoffers het liefst worden genoemd (Wat is uw naam? Hoe zou u willen dat ik u toespreek?)
3. Vraag slachtoffers of ze lichamelijk letsel hebben opgelopen en zorg dat er medische hulp beschikbaar is.
4. Geef slachtoffers indien mogelijk informatie over hun rechten volgens de nationale wetgeving en/of de richtlijn betreffende de rechten van slachtoffers (2012/29/EU). Zorg ervoor dat slachtoffers alle relevante informatie ontvangen op een manier die eenvoudig, toegankelijk en begrijpelijk is. De informatie moet op verschillende manieren worden verstrekt: mondeling, op een hand-out die ze mee naar huis kunnen nemen, enz.

5. Zorg er altijd voor dat slachtoffers zich veilig en zelfverzekerd voelen en dat ze je altijd vragen kunnen stellen als ze iets niet begrijpen. Slachtoffers moeten alleen de informatie delen zij willen delen. Dit is vooral belangrijk als uw eerste contact met het slachtoffer onmiddellijk na het ervaren van geweld of in het openbaar plaatsvindt.
6. Vraag slachtoffers om u kort te vertellen wat er is gebeurd. Gebruik eenvoudige conversatiestarters zodat slachtoffers kunnen voelen dat ze weer controle krijgen over hun situatie (bijvoorbeeld: Wat wilt u nu? Heeft u water nodig?).
7. Maak een individuele beoordeling: hebben de slachtoffers specifieke ondersteuning of bescherming nodig? Zijn de slachtoffers bijzonder kwetsbaar voor herhaaldelijk geweld of secundair slachtofferschap?
8. Erken de ervaringen van de slachtoffers door hen te bedanken voor het delen van de informatie. Garandeer slachtoffers vertrouwelijkheid tijdens het interview.
9. Vertel de slachtoffers indien mogelijk over verdere stappen en uw rol daarin. Het is belangrijk dat slachtoffers altijd worden vergezeld door een reeds gekend persoon.

Hoe herken je een haatmisdrijf tegen LGBT-personen?

33

Zelfs als slachtoffers de kracht vinden om een haatmisdrijf te melden, zullen ze niet allemaal open zijn over hun identiteit of details van de gebeurtenis die zouden kunnen suggereren dat het een haatmisdrijf was. Niet alleen voelen de meeste mensen zich niet comfortabel om te praten over hun identiteit en persoonlijke leven met functionarissen en onbekende personen in het algemeen, maar ook zijn ze zich misschien niet bewust van wat een haatmisdrijf is en wat voor soort details relevant zouden kunnen zijn. Als u vermoedt dat de gemelde gebeurtenis een LGBT-haatmisdrijf is, let dan op de volgende indicatoren.

- Niet vergeten! Stel altijd vragen over de context van de gebeurtenis en niet over de identiteit en het privéleven van het slachtoffer (tenzij dit noodzakelijk is vanwege de aard van het misdrijf).

Sterke aanwijzingen voor haatmisdrijven tegen LGBT-personen

Onderzoek en slachtofferbevragingen suggereren een aantal dingen over haatmisdrijven tegen LGBT-mensen:

- Feiten worden gepleegd door onbekende daders op openbare plaatsen, zowel binnen als buiten. Let op of de incidenten plaatsvonden in de buurt van een verzamelplaats van de LGBT-gemeenschap (clubs, bars, sociale centra, cruisinggebied) of hun eigen huis.
- Personen kunnen het slachtoffer zijn van LGBT-haatmisdrijven vanwege hun genderexpressie: kleding, gedrag, LGBT-symbolen (regenboog badges/linten/kleding).
- Slachtoffers kunnen LGBT-activist zijn of waren betrokken bij activiteiten ter bevordering van de rechten van LGBT-personen op het moment van het incident.
- Slachtoffers kunnen in het gezelschap van een partner van hetzelfde geslacht geweest zijn.
- Er is bijna altijd sprake van holebifobe en/of transfobe taal, beledigingen en verbale vernedering voorafgaand aan of tijdens de fysieke aanval. Vraag het slachtoffer en de getuigen of ze zich herinneren wat de dader zei.
- Feiten worden vaak gepleegd vóór, tijdens en in het bijzonder na gebeurtenissen van betekenis voor de LGBT-gemeenschap, bijvoorbeeld een Pride-optocht of protestmars.
- Feiten worden vaak gepleegd wanneer de zichtbaarheid van LGBT-personen in publieke ruimte of media aanzienlijk toeneemt, bijvoorbeeld tijdens openbare en politieke debatten over LGBT-rechten.
- Daders maken vaak deel uit van een georganiseerde haatgroep die bekend staat om holebifobe en transfobe haatboodschappen. Onderzoek of ze symbolen gebruiken die aangeven dat ze behoren tot een georganiseerde haatgroep of zich identificeren met een van deze groepen op sociale media.

- Daders tonen vaak geen financieel of ander motief bij het plegen van het misdrijf (geen diefstal).
- In tegenstelling tot racistische haatmisdrijven, vinden LGBT-haatmisdrijven vaak bij het slachtoffer thuis plaats waarbij de dader een familielid is.

Haatmisdrijven documenteren

Wat te documenteren tijdens het interview

- Geloven slachtoffers dat het misdrijf is ingegeven door een vooroordeel tegen LGBT-personen? Zo ja, documenteer waarom zij denken dat zij het slachtoffer zijn van een holebifoot/transfoot haatmisdrijf.
- Als slachtoffers transgender zijn van wie de identiteitsdocumenten niet overeenkomen met hun genderidentiteit, moet u de genderidentiteit van de persoon aangeven. Ook als het rapportformulier het geslacht van de persoon vraagt, geef dan in de beschrijving de genderidentiteit van de persoon aan.
- Leg vast wat voor soort verwondingen slachtoffers hebben geleden, inclusief hoe de slachtoffers zich emotioneel voelen.
- Geef een gedetailleerde beschrijving van het geweld en de dader(s). Kennen slachtoffers de dader(s) of hebben ze eerder een ontmoeting gehad?
- Documenteer of de plaats waar het misdrijf plaatsvond enig belang heeft voor de gemeenschap waartoe de slachtoffers behoren. Als dat zo is (een bar, publiek LGBT-evenement, een cruisinggebied), leg dan uit wat het belang is.
- Waren slachtoffers alleen toen ze werden aangevallen?
- Waren er getuigen in de buurt? Kan je hen bereiken?

Verbinden met de LGBT-gemeenschap

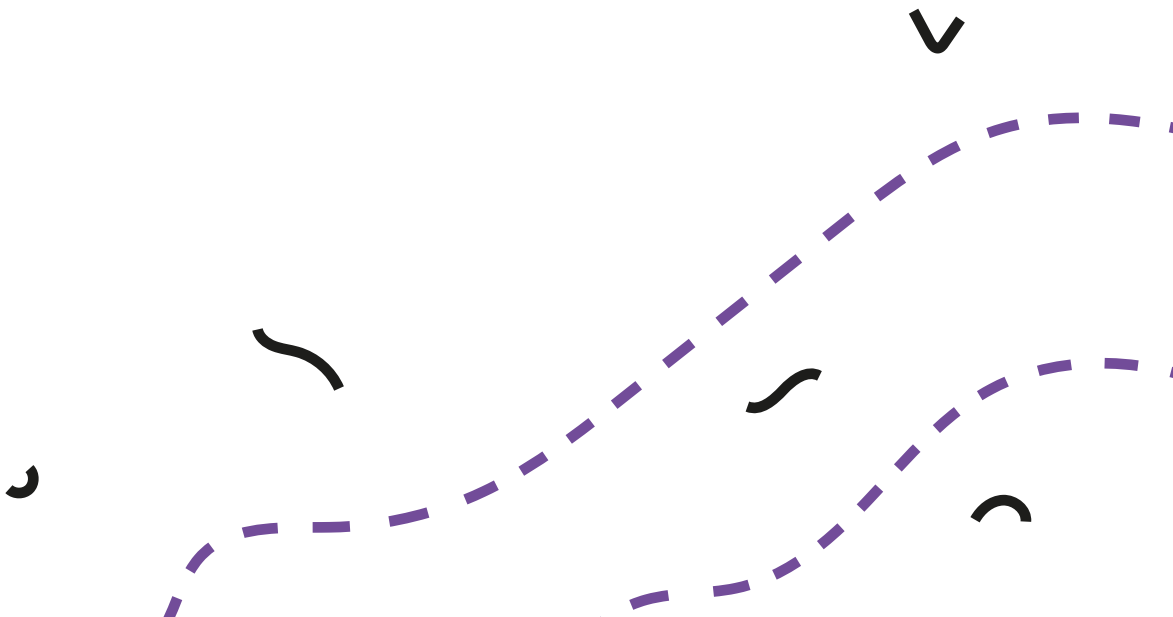
36

LGBT-organisaties kunnen een grote rol spelen in het hele proces van rapporteren, onderzoeken en ondersteunen van de slachtoffers. Als je in een openbare instelling werkt die zich bezighoudt met slachtoffers van LGBT-haatmisdrijven, zorg dan dat je contact opneemt met de lokale LGBT-organisatie of degene het dichtst bij jou. Hieronder volgen enkele suggesties om de LGBT-gemeenschap te bereiken en manieren om samen te werken.

Suggesties voor het bereiken van de LGBT-gemeenschap

- De regering, lokale autoriteiten, de ombudsdienst, de politie en/of openbare aanklagers kunnen contact opnemen met de LGBT-gemeenschap voor ze berichten in de media over de succesvolle vervolging van halebifobe en transfobe haatdelicten. Ze kunnen de hulp van LGBT-organisaties vragen en samen een veroordeling uitspreken over het haatmisdrijf dat zich heeft voorgedaan. Dit zal andere slachtoffers ertoe aanzetten om een haatmisdrijf in de toekomst te melden, ongeacht op welke gronden.
- De politie en/of openbare aanklagers kunnen samenwerken met de LGBT-gemeenschap en/of LGBT-organisaties in het vooronderzoek van strafrechtelijk onderzoek, om inlichtingen te verzamelen, getuigen of daders te vinden of in het algemeen om de dialoog met de LGBT-gemeenschap te stimuleren en te bouwen aan vertrouwen in de wetshandhaving.
- Dienstverleners, centra voor slachtofferhulp, LGBT-organisaties, politie en openbare aanklagers kunnen gezamenlijk trainingen en workshops bijwonen om vertrouwen op te bouwen en om ervaring en best practices uit te wisselen.

- De politieagenten, met name de gemeenschapsgerichte politie, kunnen persoonlijke contacten leggen met leden van de lokale LGBT-gemeenschap, met name LGBT-gemeenschapsleiders en -organisaties, om de behoeften van de gemeenschap te begrijpen om hun vertrouwen in wetshandhaving te vergroten door zich op een professionele en respectvolle manier met hen te verbinden.
- Dienstverleners, politie, openbare aanklagers en centra voor slachtofferhulp moeten gendersensitieve en respectvolle taal gebruiken: informeer jezelf over wat de gendersensitieve taal is uit de woordenlijst in deze brochure. Vermijd steeds aanstootgevende woorden te gebruiken, zelfs als je met collega's praat of denkt dat er geen LGBT-persoon in je buurt is.

Het perspectief van het slachtoffer

38

Reacties op haatmisdrijven en geweld in het algemeen kunnen verschillen, afhankelijk van de persoon. Het is belangrijk om in gedachten te houden dat personen soms als stabiel kunnen overkomen, maar in feite kan wat ze hebben meegemaakt veel meer zijn dan enkel een stressvolle gebeurtenis.

Slachtoffers van haatgerelateerd geweld ervaren vaak trauma en extreme angst, zelfs als er geen sprake is van fysiek letsel. Anders dan bij een regulier geweldsdelict hebben haatmisdrijven invloed op de diepste emoties van het slachtoffer omdat het motief van de aanval hun identiteit of persoonlijkheid was. In combinatie met trauma en angst veroorzaakt door het geweld zelf, kunnen slachtoffers zich hulpeloos voelen, hun gevoel van veiligheid verliezen en zelfs een constant gevoel van onveiligheid ontwikkelen, zelfs als de dader wordt opgepakt. Een lopende strafprocedure is een andere grote stressfactor voor slachtoffers. Soms zelfs zo sterk dat het slachtoffer niet met de betrokken partijen wil samenwerken, ook al doen deze alles in het belang van de slachtoffers en de samenleving in zijn geheel. De slachtoffers in een strafprocedure staan onder druk omdat van hen wordt verwacht dat zij het hebben over het ervaren geweld (vaak herhaaldelijk tijdens de strafprocedure), iets dat ook wel secundaire victimisatie wordt genoemd.

Verschillende slachtoffers kunnen echter zeer verschillende reacties hebben en sommige van hen zullen niet noodzakelijkerwijs trauma of angst ervaren. Het feit dat bepaalde slachtoffers geen trauma hebben meegemaakt of bepaalde angstindicatoren niet tot uitdrukking brengt, maakt het haatmisdrijf dat ze hebben ervaren niet minder belangrijk.

De volgende beschrijving is een waargebeurd verhaal dat slechts een van de vele mogelijke soorten reacties op haatgerelateerd geweld beschrijft. Soms kiezen slachtoffers in vergelijkbare situaties ervoor om er nooit met iemand over te praten. Als het slachtoffer zich voor jou heeft opengesteld en een haatmisdrijf heeft gemeld, kostte dat veel moed en kracht. De namen van de personen zijn gewijzigd om hun privacy te beschermen.

39

Verhaal van een haatmisdrijf vanuit het perspectief van een slachtoffer:

Paula is een vrouw van in de twintig. Ze is een geëmancipeerde en trotse lesbische vrouw die betrokken is bij het sociale leven van haar lokale LGBT-gemeenschap. Ze bezoekt regelmatig LGBT-evenementen, loopt trots mee in de Pride-optocht met al haar vrienden en familie en is uit de kast bij iedereen die ze kent. Ze verbergt zich nooit als ze haar vriendin in het openbaar kust. Zoals veel mensen van haar leeftijd, gaat ze soms op zaterdagavond met haar vriendin en andere vrienden naar bars en clubs. Die bepaalde zaterdag besloot ze om uit te gaan in een club waar ze al meerdere keren was geweest. Het was geen LGBT-bar, maar veel van haar LGBT-vrienden waren daar vaste klanten. Paula en haar vriendin kwamen hand in hand, ontmoetten hun vrienden in de club en alles leek alsof ze allemaal een leuke tijd zouden hebben. Paula en haar vriendin dansten samen en kusten vaak. Later op de nacht benaderde een man van ongeveer haar leeftijd Paula om met haar te flirten. Omdat hij zich vulgair gedroeg, was Paula niet al te beleefd in haar afwijzing. Ze zag de man niet opnieuw, tot de vroege ochtend, toen ze de club verliet met haar vriendin. Hij wachtte op Paula met twee van zijn vrienden op de parkeerplaats bij de club. Zijn vrienden scheidden Paula en haar vriendin, terwijl de man haar begon te vernederen en bedreigde met allerlei seksistische en homofobe beledigingen. Al snel volgde de klappen. De man sloeg haar meerdere keren en al snel lag ze op de grond. Haar vriendin was getuige van alles en schreeuwde constant. Kort nadat Paula op de grond lag, zag een van hun vrienden, Sara, die met hen in de club was, wat er gebeurde. Sara, die al meerdere keren eerder homofob geweld had gezien,

waarschuwde de daders om het geweld tegen Paula en haar vriendin te stoppen, maar de man die Paula aanviel, begon ook Sara te beledigen. Het geweld escaleerde, Sara kon zichzelf verdedigen en de vrienden van de dader kwamen tussenbeide en besloten hem weg te halen. Gelukkig waren er nu andere mensen in de buurt en belde iemand de politie en de ambulance. Zowel de politie als de ambulance arriveerden zeer snel. Paula lag nog steeds op de grond, geschokt, gekneusd en met een buil op haar voorhoofd. Ze voelde zich tegelijkertijd hulpeloos en boos, maar op dit moment kon ze niets doen. Haar vriendin was ook getraumatiseerd. Ze hielden allebei. Hun vriendin Sara was het minst in shocktoestand. Ze reageerde anders op het trauma en probeerde met alle andere mensen in de buurt te praten. Toen de politie kwam, vroegen ze wat er was gebeurd. Alle getuigen verklaarden duidelijk dat Paula en haar vriendin een lesbisch stel zijn dat door een onbekende man op grond van hun seksuele geaardheid verbaal lastiggevallen en vernederd werd voordat hij Paula fysiek en mondeling aanviel. Na de aanval was Sara de eerste die contact opnam met organisaties en het onderzoek hielp door contact te houden met alle getuigen. Paula en haar vriendin wilden eerst alleen medische hulp en weigerden contact met iemand te hebben. Pas een week later waren ze bereid om samen te werken en vroegen zij organisaties om zowel juridische als psychosociale ondersteuning.

Het ervaren van een traumatische gebeurtenis kan fysieke, emotionele of psychologische schade veroorzaken, ongeacht of lichamelijk letsel is opgetreden tijdens de aanval. In meer ernstige situaties kan een acute stressstoornis worden ontwikkeld. Hoewel de reacties van slachtoffers op traumatische ervaringen individueel zijn en daarom verschillend kunnen zijn, kunnen ze in verschillende categorieën worden gegroepeerd. De reacties van de meeste slachtoffers zijn combinaties van deze categorieën:

Emotionele reacties: angst, schaamte, ongerustheid, hulpeloosheid, onzekerheid, verdriet, depressie, verlies van het gevoel van controle, paniekaanval, schuldgevoel, wantrouwen ten aanzien van andere mensen, overgevoeligheid, voortdurende stemmingswisselingen en andere intense emotionele reacties.

Fysieke reacties: duizeligheid, beven van het lichaam, spierspanningen, psychomotorische stoornissen, zweten (met name handpalmen), hoofdpijn, hoge gevoeligheid voor blootstelling aan licht, koud aanvoelen in het onderlichaam (vooral in de voeten), hartkloppingen, hoge bloeddruk, lage bloedsuikerspiegel, spijsverteringsproblemen, overmatige opwindning, moeite met spreken, moeite met ademen, verschillende stadia van shock.

Gedragreacties: terughoudendheid, communicatie weigeren, afzondering, huilen, agressie, verbale uitbarstingen, ongeduld, drugs- of alcoholmisbruik, zelfbeschadiging, zelfmoordpoging.

Cognitieve reacties: desoriëntatie, verwarring, concentratieproblemen, moeite met spreken, vergeetachtigheid, makkelijk afgeleid zijn.⁶

Als u zich zorgen maakt over de geestelijke gezondheid van het slachtoffer of als u het vermoeden hebt dat iemand suïcidaal is, reageer dan snel door contact op te nemen met iemand die professioneel met zelfmoordpreventie bezig is. Aan het einde van deze brochure vindt u een lijst met contactpersonen voor de ondersteuning van LGBT-slachtoffers. Als de hulp onmiddellijk nodig is, neem dan contact op met een 24u/24u toegankelijke dienst:

In Vlaanderen is de Zelfmoordlijn 1813 een erkende nooddienst voor iedereen die aan zelfdoding denkt, er in zijn of haar omgeving mee geconfronteerd wordt, of zelf nabestaande is. Via telefoon, chat of email kun je er gratis en anoniem terecht voor een hulpverlenend of ondersteunend gesprek. Vrijwilligers van het Centrum ter Preventie van Zelfdoding zorgen voor de continue bemanning van de Zelfmoordlijn 1813. Bel naar 1813 of surf naar www.1813.be.

6 Bron van classificatie: Hamer Vidmar, Nikica 2016. "De behandeling van slachtoffers van haatmisdrijven tegen LGBTIQ-personen." Gepresenteerd tijdens de training voor studenten van de Politieacademie, 23 mei, Zagreb, Kroatië

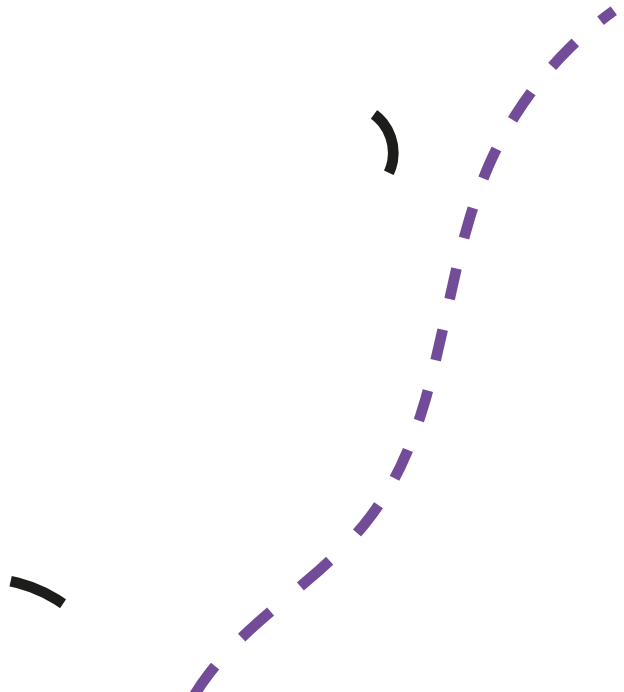
Specifieke reacties van slachtoffers van haatmisdrijven in de strafprocedure

Houd rekening met het volgende wanneer u werkt met slachtoffers van haatmisdrijven, geweld en discriminatie:

42

- Het slachtoffer kan zich mogelijk geen of onvoldoende informatie over een gebeurtenis herinneren.
- Het slachtoffer is mogelijk niet in staat om een gedetailleerde en nauwkeurige verklaring af te leggen.
- De verklaringen van het slachtoffer kunnen een gedetailleerde en nauwkeurige beschrijving van bepaalde delen van het incident zijn, maar kunnen zeer vaag of tegenstrijdig zijn bij andere delen (bijvoorbeeld een slachtoffer kan de aanvaller gedetailleerd beschrijven, maar weet niet wat er na de aanval gebeurde).
- Het slachtoffer kan gefocust zijn op details die irrelevant zijn voor de strafprocedure.
- Het slachtoffer lijkt misschien verward en afgeleid.
- Het slachtoffer kan ontkennen een haatmisdrijf te hebben meegemaakt.
- Het slachtoffer is mogelijk seksueel mishandeld, maar spreekt alleen over het fysieke aspect van de aanval.
- Het slachtoffer kan problemen hebben met het begrijpen van vragen.
- Het slachtoffer kan verward lijken tijdens het praten.
- Sommige slachtoffers kunnen zijn uitgekozen op meerdere gronden (bijvoorbeeld geslacht, religie, etniciteit, handicap of vluchtelingenstatus). Zorg ervoor dat alle gronden worden erkend.
- Het slachtoffer kan gezondheidsproblemen hebben door stress tijdens het getuigen (bijvoorbeeld stressaanvallen, gewelddadige uitbarstingen of extreme angst die kan leiden tot een paniekaanval).
- Het slachtoffer kan verward lijken en/of concentratie verliezen tijdens een gesprek.

- Het slachtoffer kan een flashback van de aanval ervaren tijdens een gesprek.
- Het slachtoffer lijkt emotioneel of vindt het niet belangrijk wat er is gebeurd.
- Het slachtoffer kan moeite hebben met spreken.
- Het slachtoffer kan het ervaren geweld beschrijven op een manier dat het lijkt alsof het iemand anders is overkomen (bijvoorbeeld spreken in een derde persoon).
- Het slachtoffer lijkt misschien vijandig en niet betrouwbaar.
- Het slachtoffer is mogelijk onder invloed van medicijnen, drugs of alcohol.

Ondersteuning van LGBT-slachtoffers van haatmisdrijven

- 44** Alle slachtoffers in de strafprocedure, dus ook slachtoffers van haatmisdrijven, en LGBT-slachtoffers van haatmisdrijven, inclusief hun familieleden (partners, ouders/voogden en/of kinderen), hebben recht op vertrouwelijke openbare ondersteuningsdiensten (Richtlijn Slachtofferrechten, Artikel 8). Deze diensten omvatten: het verstrekken van informatie over de strafprocedure, het geven van advies, emotionele en psychologische ondersteuning en indien nodig een praktische of gespecialiseerde ondersteuning om het hoofd te kunnen bieden aan de nasleep van een misdrijf, alsook aan komende of lopende strafrechtelijke procedures.

De Holebifoon is een opvang- en infolijn voor iedereen met vragen over gender en holebiseksualiteit. Vrijwilligers luisteren er anoniem, gratis en zonder vooroordelen. De Holebifoon is ook een meldpunt voor discriminatie en werkt samen met Unia, het Instituut voor de Gelijkheid van Vrouwen en Mannen en de Genderkamer van de Vlaamse Ombudsdienst.

Unia is een onafhankelijkeinterfederale openbare instelling die discriminatie bestrijdt en gelijke kansen bevordert. Unia is bevoegd op federaal niveau en op het niveau van de gewesten en de gemeenschappen met betrekking tot o.a. de discriminatiegrond seksuele oriëntatie. Het Instituut voor de Gelijkheid van Vrouwen en Mannen is een federale overheidsinstelling die de gelijkheid van vrouwen en mannen beschermt en bevordert. Het strijdt tegen gendergerelateerd geweld en is bevoegd voor o.a. de discriminatiegronden genderexpressie en genderidentiteit. De Genderkamer van de Vlaamse Ombudsdienst strijdt tegen deze vormen van discriminatie voor wat betreft de Vlaamse bevoegdheden. In het kader van de strijd tegen haatmisdrijven, werken Unia en het Instituut samen met o.a. het Openbaar Ministerie (omzendbrief COL13/2013). Ze kunnen slachtoffers van discriminatie en haatmisdrijven tevens informeren over hun rechten.

De basissteun voor alle slachtoffers van haatmisdrijven, zoals voorgeschreven door de Richtlijn Slachtofferrechten, omvat:

Emotionele ondersteuning – luisteren, empathisch zijn en erkenning geven

Informatieve ondersteuning – het verstrekken van basisinformatie, begeleiding of advies over de rechten van slachtoffers en beschikbare ondersteuningsdiensten

Materiële ondersteuning – het verstrekken van materiële middelen op basis van de behoeften van het slachtoffer

Begeleiding – slachtoffers helpen de controle over hun leven terug te krijgen. Dit omvat het betrekken van slachtoffers bij activiteiten met steunfiguren.

45

Deze basissteun moet beschikbaar zijn vanaf het vroegst mogelijke moment nadat een misdrijf is gepleegd – ongeacht of het misdrijf al dan niet aan de politie is gemeld – en loopt verder nadat het definitieve vonnis is uitgesproken, afhankelijk van de individuele noden van het slachtoffer. Slachtoffers moeten ook steun krijgen op het moment dat de dader wordt vrijgelaten uit zowel voorlopige hechtenis als opsluiting.

Zowel openbare centra voor slachtofferhulp als organisaties moeten de slachtoffers informeren over alle beschikbare diensten. Daarom moeten ze nauw samenwerken.

Slachtoffers die ernstige schade hebben geleden of bijzonder kwetsbaar zijn, kunnen aanvullende ondersteuningsdiensten nodig hebben vanwege hun specifieke behoeften. Bijzonder kwetsbare LGBT-groepen zijn slachtoffers van LGBT-haatmisdrijven die blootgesteld kunnen worden aan herhaaldelijk geweld en die altijd gespecialiseerde ondersteuning moeten krijgen:

- Degenen die systematisch zijn misbruikt en bedreigd door dezelfde persoon (personen).
- Slachtoffers van psychologische mishandeling op de lange termijn.

- Degenen die eerder slachtoffer van een haatmisdaad waren.
- Degenen die persoonlijk hun daders kennen.
- Slachtoffers van huiselijk geweld of partnergeweld.
- Zij die ook sekswerkers zijn.
- Slachtoffers van een aanranding en/of verkrachting.
- Minderjarigen.
- Zij die ook vluchtelingen zijn.
- Slachtoffers met lichamelijke, geestelijke of cognitieve handicap.

Deze gespecialiseerde ondersteuning moet altijd gebaseerd zijn op de individuele behoeften van de slachtoffers en de ernst van de misdaad. De belangrijkste rol van gespecialiseerde ondersteuning is het trauma, of andere vormen van schade op de lange termijn als gevolg van het misdrijf, te overwinnen of te voorkomen.

Houd er rekening mee dat interviews met slachtoffers van seksueel geweld zeer delicaat zijn en dat slachtoffers de vrijheid moet hebben om een beslissing te nemen over het geslacht van wie hen verhoort. Minderjarige slachtoffers of getuigen hebben het recht om te worden ondervraagd met een audiovisuele opname.

Soorten gespecialiseerde ondersteuning:

- Traumazorg.
- Verschaffen van een vluchthuis en/of een veilige ruimte.
- Onmiddellijke medische ondersteuning.
- Onmiddellijk psychologisch advies geven.
- Medisch en forensisch onderzoek voeren bij slachtoffers van verkrachting en aanranding.
- Het bieden van specifieke diensten voor kinderen en minderjarigen.
- Contact opnemen met gespecialiseerde instellingen zoals Unia of het Instituut voor de Gelijkheid van Vrouwen en Mannen.
- Ervoor zorgen dat het slachtoffer kan worden gehoord zonder aanwezig te zijn in dezelfde fysieke ruimte als de dader(s).

Specificiteit van het werken met slachtoffers van holebifobe/transfobe haatmisdrijven

47

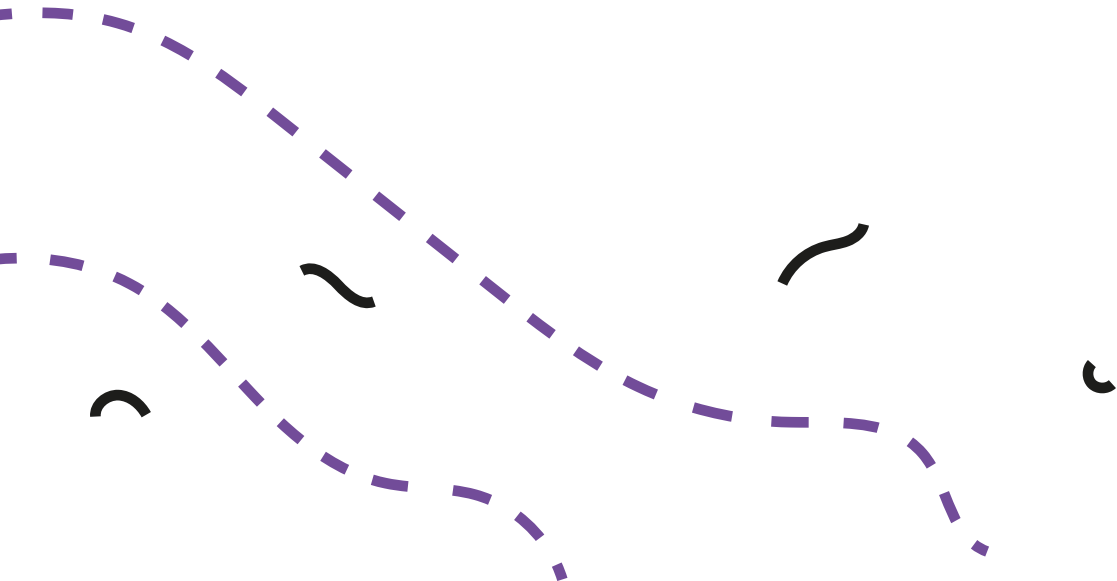
- Ga er niet van uit dat LGBT-personen tegenover iedereen open zijn over hun seksualiteit of genderidentiteit. Zorg ervoor dat slachtoffers zich comfortabel en veilig voelen en dat ze je kunnen vertrouwen.
- Houd er rekening mee dat de persoonlijke identiteitskaart niet altijd de echte genderidentiteit van een persoon weergeeft. Sommige transgenders hebben een genderidentiteit die niet overeenkomt met hun wettelijke naam of geslacht. Wees een actieve luisteraar en gebruik dezelfde voornaamwoorden als de persoon met wie je praat.
- Houd er rekening mee dat niet alle LGBT-personen zich identificeren met het woord of de term die je bekend voorkomt. Sommige woorden die je kent, kunnen als aanstootgevend worden beschouwd. Als je nog steeds niet zeker weet hoe de persoon zich identificeert in termen van genderidentiteit of seksualiteit, is het gepast om op een professionele en respectvolle manier te vragen: "Hoe identificeert u zich met betrekking tot uw genderidentiteit of seksualiteit?"
- Als je iets niet begrijpt met betrekking tot de identiteit van een persoon, kan je dit best op een professionele en respectvolle manier vragen. Als je een fout maakt, verontschuldig je dan zodra dit duidelijk wordt of wordt opgemerkt.
- Bescherming van de persoonlijke levenssfeer is uiterst belangrijk bij het werken met LGBT-personen. Het onthullen van sommige persoonlijke informatie kan een enorme impact hebben op het leven van de persoon. Zorg ervoor dat je alles doet om de privacy van de slachtoffers te beschermen en stel hen altijd gerust.

Contactlijst

48

Vroegtijdige betrokkenheid van LGBT-middenveldorganisaties is van essentieel belang om angst, wantrouwen en misverstanden tussen slachtoffers en autoriteiten te verminderen wanneer misdaden als halebifoot of transfoot worden ervaren. Om deze obstakels te overwinnen, is gebleken dat de samenwerking tussen politie en/of openbare aanklagers enerzijds en maatschappelijke organisaties en diensten voor slachtofferhulp anderzijds gunstig zijn voor zowel het slachtoffer als de wetshandhaving. Deze samenwerking omvat de uitwisseling van informatie over beste praktijken, bewustmakingscampagnes ter bestrijding van onderrapportage, onderzoek, vorming en opleiding en ten slotte, beleidsinitiatieven voor verdere wettelijke bescherming.

Wat volgt is de lijst van maatschappelijke organisaties die juridische diensten verlenen en/of psychologische of psychosociale ondersteuning bieden aan LGBT-slachtoffers van haatmisdrijven en discriminatie. We raden ten sterkste aan slachtoffers te voorzien van informatie over gratis en toegankelijke juridische en psychologische ondersteuning.

Unia

Juridische bijstand en informatie over rechten als slachtoffer van discriminatie, haatboodschappen en haatmisdrijven (seksuele oriëntatie)

Koningsstraat 138, 1000 Brussel
0800 12 800
www.unia.be

Instituut voor de Gelijkheid van Vrouwen en Mannen

Informatie over rechten als slachtoffer van discriminatie en haatmisdrijven (gender-expressie, genderidentiteit)

Ernest Blerotstraat 1, 1070 Brussel
0800 12 800
igvm-iefh.belgium.be

Holebifoon

Voor iedereen met vragen over holebi-seksualiteit, meldpunt voor discriminatie

vragen@holebifoon.be
0800 99 533
www.holebifoon.be/

Transgender Infopunt

Voor iedereen met vragen over het transgenderthema

contact@transgenderinfo.be
0800 96 316
www.transgenderinfo.be/

Justitiehuizen – slachtofferonthaal

In elk gerechtelijk arrondissement is er een justitiehuis. Slachtoffers van misdrijven kunnen er terecht voor informatie over de gerechtelijke procedure bij een justitieassistent van de dienst slachtofferonthaal.

Adressen: zie www.justitiehuisen.be

Centra voor algemeen welzijnswerk

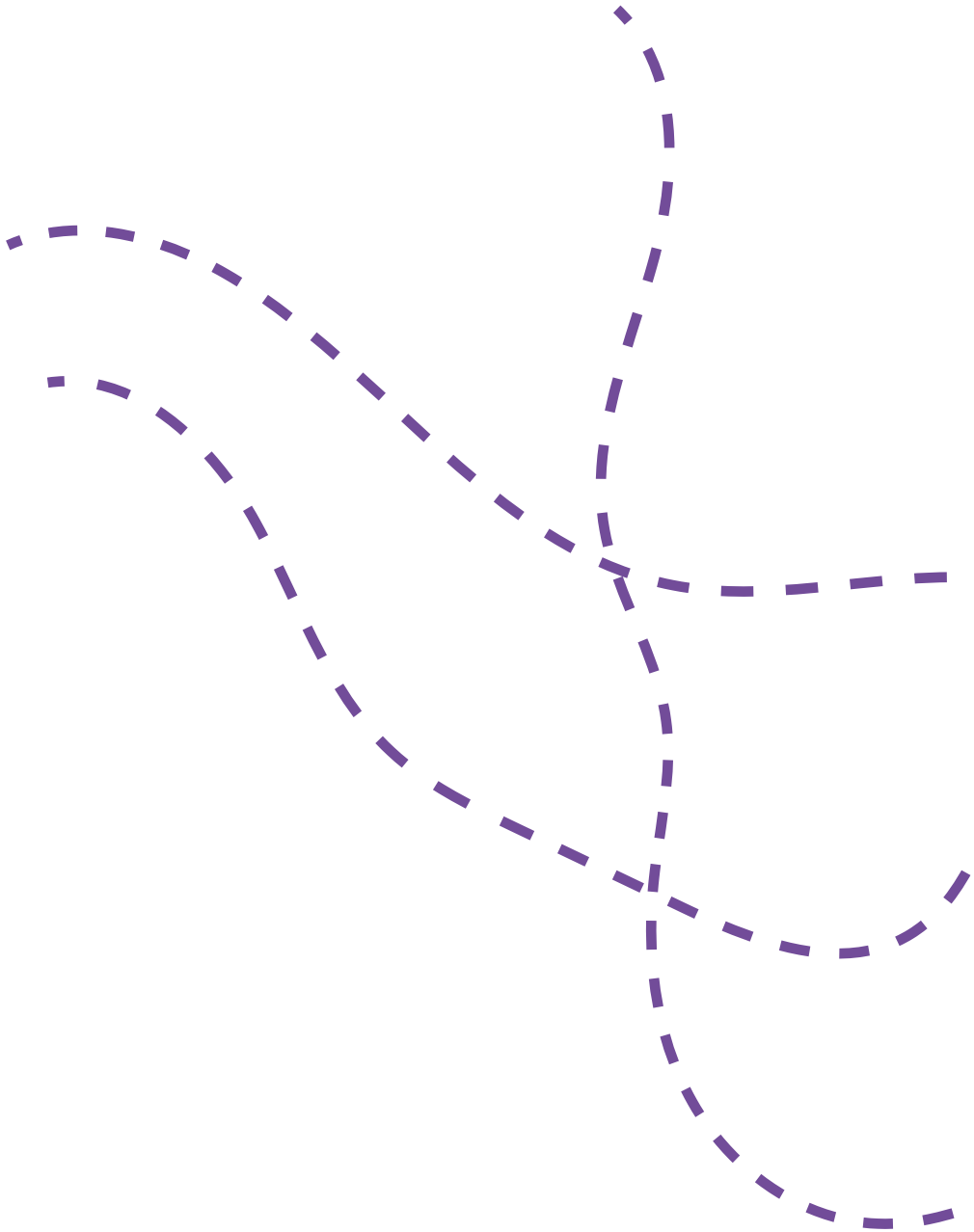
Het centrum voor algemeen welzijnswerk (caw) helpt mensen met al hun vragen en problemen die te maken hebben met welzijn. Ze bieden ook hulp aan slachtoffers van geweld en misbruik en slachtoffers en betrokkenen van verkeersongevallen en misdrijven.

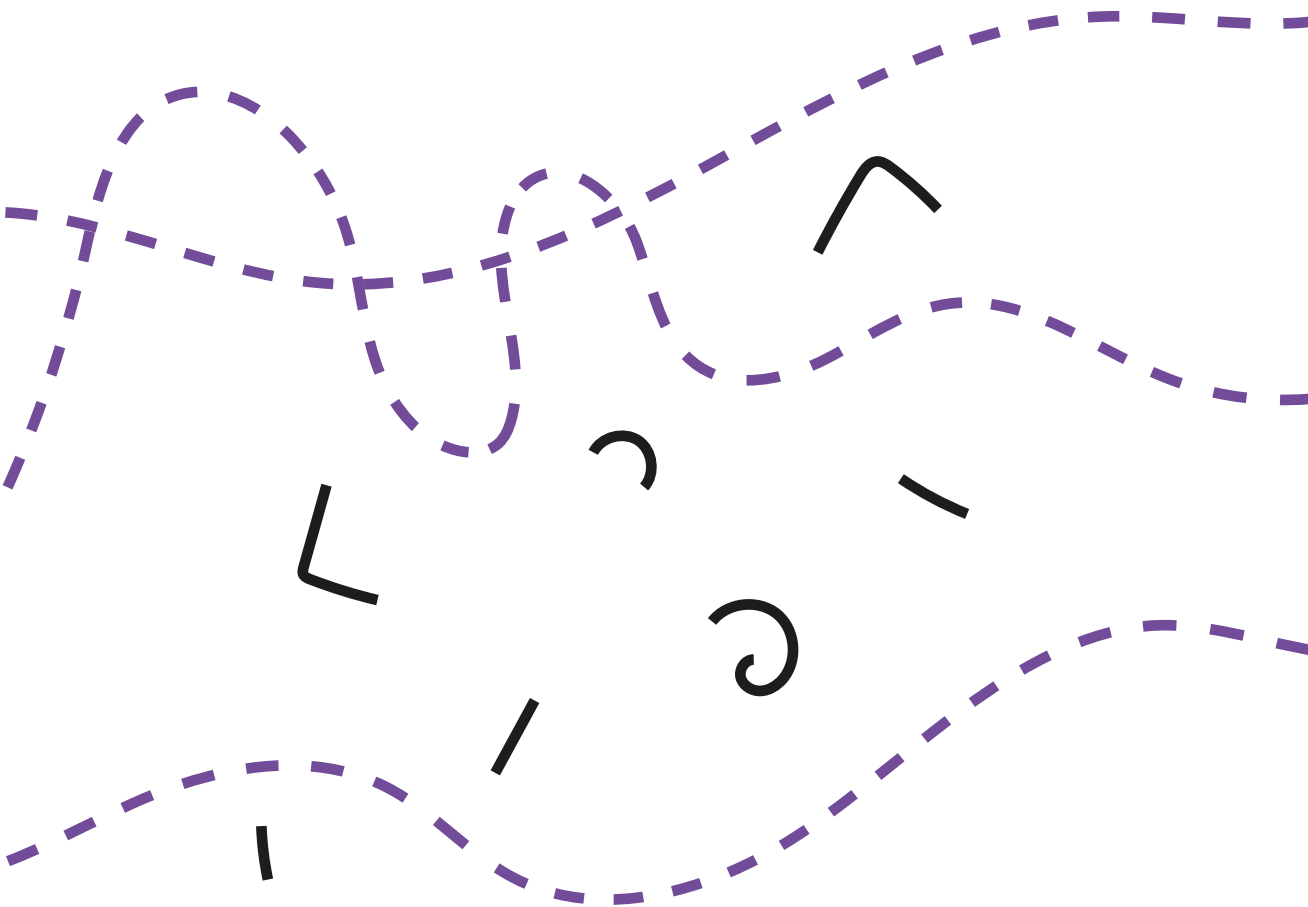
Adressen: zie www.caw.be

Commissie voor juridische bijstand - juridische eerstelijnsbijstand

De eerstelijnsbijstand wordt georganiseerd in elk gerechtelijk arrondissement door de Commissie voor Juridische Bijstand (CJB).

Adressen: zie www.advocaat.be

Dit handboek is ontwikkeld door het team van het Come Forward-project met als doel personen die werken met slachtoffers van haatmisdrijven een praktische tool te bieden om te beantwoorden aan de specifieke behoeften van LGBT-slachtoffers. Het biedt eenvoudige en relevante informatie die nodig is om transfoob en homofoob geweld en de ervaringen en perspectieven van de slachtoffers beter te begrijpen, en om maximale steun en veiligheid voor slachtoffers te garanderen, aan professionals die werken met slachtoffers en getuigen in instellingen en organisaties waar personen misdrijven kunnen melden en steun ontvangen (politie, openbare aanklagers, niet-gouvernementele organisaties, enz.). Het bevat ook specifieke en praktische richtlijnen en tips voor het werken en communiceren met LGBT-slachtoffers, rekening houdend met hun specifieke behoeften en kwetsbaarheid.

ISBN: 978-83-950283-4-2